



אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה
ISRAEL ASSOCIATION FOR ETHIOPIAN JEWS
በኢትዮጵያ ለኢትዮጵያ ጆሀዲያውያን ለሚገኙ ጆሀዲያውያን

30/10/2014

**המעבר לדיוור קבע של עולים מאתיופיה שמתגוררים במרכזי הקליטה
(המסמך הוכן ע"י האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה לקראת דיון בוועדת הקליטה בכנסת ב –
2.11.2014)**

1. הרקע לדיון

דיון זה, בוועדת הקליטה, בסוגיית "המעבר לדיוור קבע ביישובים של עולים מאתיופיה המתגוררים במרכזי הקליטה", הינו דיון המשך לדיון קודם שהתקיים בנושא בוועדה, ב - 23.12.2013. בסופה של ישיבה זו פרסם יו"ר הוועדה, ח"כ י. רזבוזוב, "הודעה לעיתונות", בה קבע ש "אנחנו רוצים את העולים מחוץ למרכזי הקליטה". ועל כוונתו לקיים דיון נוסף בנושא. בהודעתו, קרא יו"ר הוועדה למנכ"ל משרדי – האוצר, העלייה והקליטה, הבינוי והשיכון והרווחה להקים לאלתר צוות בין משרדי שיגבש פתרונות דיוור הולמים והוגנים עבור יחידים ומשפחות המתגוררים במרכזי הקליטה תקופה ממושכת ואין בכלים הקיימים מענה מותאם למצבם.

נציג משרד הקליטה דיווח באותו דיון על קיומם של 17 מרכזי קליטה, בהם התגוררו באותה עת כ – 7000 עולים מאתיופיה, בכ – 2000 משקי בית, חלקם יחידים (צעירים וקשישים) וחלקם משפחות בהרכבים שונים (ללא ילדים, עם 1-3 ילדים, 4 ילדים ויותר, משפחות חד הוריות). מרבית העולים, לדבריו, מתגוררים במרכזי קליטה במשך שנתיים עד שלוש שנים, ולאחר מכן רוכשים את דירתם ביישוב קבע, מיעוטם ממשיכים להתגורר בו תקופה ארוכה יותר. נציגי העולים שנוכחו בדיון קבלו על תנאי הדיוור הקשים במרכזי הקליטה, על אי יכולתם לרכוש דירה ביישוב בו הם מבקשים להתגורר בשל הנחיות מגבילות ועל קושי במציאת דירה לרכישה המתאימה לצרכיהם באמצעות הסכום הנמוך של המענק/ההלוואה שהמדינה מעמידה לרשותם.

ב - 5.6.2014, קבלה הממשלה החלטה, שמספרה 1668, לפיה תוארך עד ל - 2019, זכאותם של עולים מאתיופיה, במרכזי קליטה לקבל מענק מוגדל לרכישת דירתם, עפ"י תנאי "תכנית החומש" שהסתיימה. האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה, שהינה עמותה סגורת הפועלת לשילובם וייצוגם השוויוני של העולים מאתיופיה בכל רבדי החברה הישראלית, בדקה את טענות העולים ומציגה במסמך זה את המלצותיה לשיפור מציאות זו. מטרתו של מסמך זה היא לבחון את:

- א. ההרכב המשפחתי של העולים שעלו מאתיופיה לישראל בין השנים 2008 – 2014 בהשוואה להרכב המשפחות שיצאו ממרכזי הקליטה לדיוור קבע.
- ב. תנאי החיים במרכזי הקליטה.
- ג. הכנת העולים לקראת המעבר ממרכזי הקליטה לדיוור קבע.
- ד. משך השהייה במרכזי הקליטה של העולים מאתיופיה עד לרכישת דירת הקבע.
- ה. הפרישה המרחבית של היישובים בהם רכשו העולים את דירותיהם.
- ו. מקורות המימון לרכישת דירותיהם של העולים היוצאים ממרכזי הקליטה



אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה
ISRAEL ASSOCIATION FOR ETHIOPIAN JEWS
በኢትዮጵያ ለኢትዮጵያ ጆሀን-ዲ.ዲ.ዲ. ለሰነድ ጽ.ፈ.ፈ.

ז. מי הן קבוצות אוכלוסייה "התקועות" במרכזי הקליטה תקופה ממושכת ומחייבות התייחסות מיוחדת.

ח. המלצות לשיפור המצב.

המסמך מתבסס על המקורות הבאים:

- נתוני משרד הקליטה על מאפייניהם המשפחתיים של העולים מאתיופיה בעת עלייתם לישראל, בשנים 2008-2014.¹
- עיבודים של קובץ נתונים של משרד השיכון על מאפייני העולים שרכשו דירותיהם ומאפייני הדירות שרכשו בין השנים 2010 – 2014 באמצעות המענק/ ההלוואה שהמדינה העמידה לרשותם.
- סיורים במרכזי קליטה.
- שיחות רבות עם עולים מאתיופיה המתגוררים במרכזי קליטה ופונים לאגודה בבקשת סיוע.
- הנוהל המעודכן של משרד הקליטה למתן מענקי דיור, הלוואות והשתתפות בשכר דירה למשפחות עולים מאתיופיה העוברות ממרכזי קליטה ו/או באתרי קליטה לדיור קבע, מ – 10.8.2011 (להלן – הנוהל).

לצערנו, לא עמדו לרשותנו נתונים עדכניים על מאפייני המתגוררים כיום במרכזי הקליטה ומשך שהייתם בו, על אף פניותנו החוזרות והנשנות לקבלם מהיחידה לחופש המידע במשרד העלייה והקליטה. לפיכך, נאלצנו להסיק מסקנות על מאפייני קבוצה זו באמצעות השוואה בין מאפייני העולים במועד עלייתם לישראל לבין מאפייניהם של היוצאים ממרכזי הקליטה לאחר העולים שרכשו את דירתם.

א. הרכבי המשפחות שעלו לישראל מאתיופיה, בין השנים 2008 – אוגוסט 2014 במועד עלייתם בהשוואה למאפייניהם של רוכשי הדירות העוברים ממרכזי הקליטה לדיור קבע.

עפ"י נתוני משרד הקליטה, עלו לישראל בין השנים 2008 – אוגוסט 2014 סה"כ 10,543 עולים מאתיופיה, שהיוו 3094 משפחות.² מספר הנפשות הממוצע למשפחה בעת העלייה היה 2.9 נפשות. ראוי לציין, שגודלן הממוצע של המשפחות שהגיעו לישראל החל משנת 2013 ואילך הינו קטן יותר משל אלו שהגיעו בשנים קודמות. כשליש מהעולים בחדשים ינואר – אוגוסט 2014 היו בודדים וקשישים. מאז סיומו של מבצע "כנפי יונה" (באוגוסט 2013) חלה ירידה חדה במספרם המוחלט של העולים מאתיופיה לישראל. לנתון זה קיימת השלכה על הביקוש לדירות בגדלים שונים ועל סכום המענקים שעל המדינה להקצות להן.

משיחות שקיימנו עם העולים התרשמנו שכמעט כל העולים מבקשים לעבור לדיור קבע מוקדם ככל האפשר, מה עוד שרבים מבינם התגוררו בטרם עלו לישראל מספר רב של שנים במחנה מעבר בגונדר באתיופיה.

סה"כ מספר המשפחות שיצאו בין השנים 2010 – 2014 (אוגוסט) ורכשו את דירת הקבע שלהם מסתכם ב – 1991 משפחות. השוואה בין מאפייניהן של המשפחות במועד עלייתן לישראל בשנים אלו לבין מאפייניהן במועד יציאתן ממרכזי הקליטה לאחר שרכשו את דירתן ביישוב קבע.³ מורה על הבדלים משמעותיים בן

¹ ראה אתר משרד הקליטה,

² משפחה – יחיד מעל גיל 18 שאינו גר עם משפחתו, נחשב כמשפחה.

³ סביר להניח שבפועל חלו שינויים קלים בהרכבן של המשפחות בתקופת שהותם במרכזי הקליטה (בשל ילודה או פטירה).



אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה
ISRAEL ASSOCIATION FOR ETHIOPIAN JEWS
በኢትዮጵያ ስራዊት ለሰላም ለሰላም ለሰላም

שתי קבוצות אלו. פער זה עשוי ללמדנו לאלו משפחות אין מענה הולם בנוהל הנוכחי (ראה לוח מס' 1 להלן).

לוח מס' 1 – ההרכב המשפחתי של העולים מאתיופיה בעת עלייתן לישראל, בשנים 2008 - 2014⁴
בהשוואה למאפייניהן של המשפחות שרכשו את דירותיהם ויצאו ממרכזי הקליטה, בשנים 2010 – 2014
(באחוזים)

הרכב הבית	משק	סה"כ	יחיד (רווק, אלמן, גרוש, קשיש)	חד הורי	נשוי ללא ילדים (כולל זוג קשישים)	נשוי עם 1 - 3 ילדים	נשוי עם 4 + ילדים
במועד העלייה לישראל	100.0%	32.0%	13.5%	4.2%	32.7%	17.6%	
בעת רכישת הדירה	100.0%	7.4%	22.4%	4.6%	39.1%	26.5%	

עפ"י נתוני משרד הקליטה, הקבוצה השכיחה ביותר בקרב משקי בית שעלו לישראל בין השנים 2008 – 2014 הייתה של משקי בית להם 1 – 3 ילדים (32.7%), הקבוצה השנייה בשכיחותה הייתה של יחידים (רווקים, אלמנים, גרושים וקשישים בודדים), (32.0%). השלישית, של משקי בית להם 4 ילדים ויותר (17.6%) והרביעית, של משקי בית חד הוריים, שבראשם עומדת עפ"י רוב אישה (13.5%). ראוי לציין שאוכלוסיית הקשישים (בודדים וזוגות) שעלו מאתיופיה מצומצמת בהיקפה ומקיפה רק 6.5% ממשקי הבית.

לעומת זאת, בקרב רוכשי הדירות בולט משקלם הגבוה יחסית של משקי הבית להם ילדים ומשקלם הנמוך היחסי של הבודדים לסוגיהם השונים. ממצא זה מוסבר בחלקו מהנחיות הנוהל של משרד הקליטה, בו ניתנת העדפה כספית בגובה המענק למשפחות להן ילדים ככלל, ובעיקר לאלו עם 4 ילדים ויותר בפרט, בעוד שלצעירים יחידים ולקשישים (יחידים וזוגות) ניתנת הלוואה בלבד או מענק נמוך לאלו מבינם המצטרפים לבני משפחתם היוצאים ממרכזי הקליטה ורוכשים יחד עמם את דירתם. בשנים האחרונות מסתמנת אמנם מגמת עליה קלה בחלקם היחסי של יחידים הרוכשים את דירת הקבע שלהם במשותף עם בני משפחתם אולם עדיין משקלם נמוך ביותר (4.2% בשנת 2010 לעומת 13.1% בשנת 2014 בהתאמה). אולם ייתכן עליה זו משקפת את עליית מחירי הדירות במשק שלא הייתה מלווה בעדכון המענקים שמעמידה המדינה לרשות משפחות העולים מאתיופיה. (סוגיית הקשישים המתגוררים במרכזי קליטה תידון בנפרד בהמשך מסמך זה).

⁴ לפי הנהול מתוכננים העולים לשהות במרכזי הקליטה כ - 18 עד 24 חודש. סביר לשער שהעולים שרכשו את דירותיהם בשנת 2010 עלו בשנת 2008 או קודם לכן.



אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה
ISRAEL ASSOCIATION FOR ETHIOPIAN JEWS
በኢትዮጵያ ለኢትዮጵያ ጸሁፊያዎች ለሚገኝ ጽ.ር.ጅ.ት

ב. תנאי החיים במרכזי הקליטה.

בסיורינו במרכזי הקליטה ברחבי הארץ ובשיחותינו עמם נתקלנו במספר תופעות הפוגעות באיכות חייהם של העולים המתגוררים במרכזים אלו. להלן מספר דוגמאות:

- במרכזי הקליטה בנהריה למשל, המבנה מיושן ומוזנח ומערכת הגז מסכנת את הדיירים. כתוצאה מכך נאלצים העולים לבשל באמצעות חשמל, שהינו יקר יותר.
- בחלק ממרכזי הקליטה קיימת צפיפות מגורים גבוהה בדירות הפוגעת בפרטיותם של העולים.
- במרכזי קליטה הנמצאים בפריפריה הגיאוגרפית (כגון, בבית אלפא, איילת השחר, צפת ונהריה), נאלצים העולים להקדיש שעות רבות וסכומים ניכרים ממשכורתם המצומקת כדי להגיע למקום עבודתם, לשירותי בריאות, לשירותי דת ולבתי ספר בהם לומדים ילדיהם. תלמידים אלו מוסעים בכל יום שעות רבות לבית ספרם וכתוצאה מכך הם סובלים מעייפות פיזית ומנותקים מבחינה חברתית מחבריהם ללימודים.
- השלמת תהליך הגיור מהווה אחד הנושאים המרכזיים של העולים בתקופת שהותם במרכזי הקליטה. מרבית מרכזי גיור ממוקמים במרחק רב ממרכזי הקליטה. לצורך השלמת תהליך זה נאלצים העולים, ובעיקר הקשישים שביניהם, לנסוע פעמים רבות למרכזים אלו ולממן נסיעות אלו מקצבתם הזעומה.
- קיימת אי ידיעה וחוסר בהירות בקרב העולים לגבי סל הקליטה וזכאויותיהם בתקופת שהותם במרכזי הקליטה, מה עוד שבשיחותינו עמם הסתבר לנו שקיימת אי אחידות בין מרכזי קליטה השונים במתן זכויות אלו (כגון, גובה שכר הדירה, קבלת שירותי תרגום ועוד).

ג. הכנת העולים לקראת המעבר ממרכזי הקליטה לדיור הקבע.

האם במהלך תקופת שהות במרכזי הקליטה הוכנו העולים באופן מיטבי לקראת המעבר ליישוב קבע? באתר הבית של הסוכנות היהודית, המופקדת על ניהול ותפעול מרכזי הקליטה מצאנו את המשפטים המובאים להלן: "מרכזי הקליטה מספק לעולים בית מתבק וחס, שבו הם עושים את צעדיהם הראשונים בישראל תוך כדי הסתגלות הדרגתית לחיים במדינת ישראל.... מרכזי הקליטה כוללים בתוכם שירותי אולפן עברית בו העולה רוכש את שפת היום-יום שתקל על קליטתו בארץ.... במרכזי הקליטה מגוון של הרצאות והדרכות בנושאים שונים, החל מסוגיות תעסוקה ודיור, דרך הכרת אפשרויות הלימודים בארץ, ועד להבנת האקטואליה הישראלית על כל גווניה.".

האם זו תמונת המצב בפועל? להלן תמונת המציאות בה נתקלנו בשטח.

1) **תחום התעסוקה** – במרכזי הקליטה לא קיים הסדר מובנה לקורסים להכשרה מקצועית, שיקנו לעולים מיומנויות להשתלבות תעסוקתית במקצועות בעלי אופק לקידום תעסוקתי ולהכנסה סבירה. העולים נמצאים במלכוד, מחד הם מעדיפים להתחיל לעבוד באופן מידי כדי לחסוך עבור רכישת דירתם, ומאידך, בהעדר המיומנויות הנדרשות לצורכי שוק התעסוקה המודרני ואי ידיעת השפה, רובם משתלבים בתעסוקות ארעיות ובלתי מקצועיות (ניקיון ושמירה) ששכרן נמוך וחסרות אופק תעסוקתי. למציאות זו השלכות ארוכות טווח על מצבן של משפחות אלו.

תחום החינוך וההשכלה – גם כאן, בשל שאיפתם של העולים לעבוד ולחסוך כסף לרכישת דירתם, אין העולים בתקופת שהייתם במרכזי הקליטה פנויים נפשית ללימודי אולפן לשם רכישת ידע בסיסי בשפה



אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה
ISRAEL ASSOCIATION FOR ETHIOPIAN JEWS
በኢትዮጵያ ለኢትዮጵያ ይሁዲያዊ ልማት ድርጅት

העברית. מרביתם יוצאים ממרכז הקליטה ללא יכולת לנהל שיחה יומיומית בשפה העברית. אי פניות זו של העולים, משתקפת גם במעורבותם הנמוכה במערכת החינוך בה לומדים ילדיהם, מה עוד שבתי הספר בהם הם לומדים מרוחקים ממרכז הקליטה. בהיעדר היכרות זו עם המציאות הישראלית, הם מתקשים גם להשתלב מבחינה כלכלית וחברתית לאחר המעבר ליישוב הקבע.

תחום הדיור - להחלטה על מיקום רכישת דירת הקבע (היישוב, השכונה, הבית והדירה) קיימת השלכה ארוכת טווח על איכות חייהן החברתית והכלכלית של משפחות העולים היוצאות ממרכזי הקליטה ועל סיכוייהן להתערות בחברה הישראלית. רבים מהם אמרו לנו שלא קיבלו הדרכה מספקת במרכז הקליטה לביצוע בחירה מושכלת של היישוב בו יגורו ושל השיקולים לרכישת דירה התואמת את צרכיהם. הנוהל של משרד הקליטה בנושא (מ - 10.8.2011) מיועד לפקידים בלבד ולא לעולים עצמם. זהו נוהל לא קריא ולא ברור, המהווה פתח למתחים ואי הבנות רבות בין העולים ונותני השרות, יוצר תסכולים וניצול של העולים על ידי מתווכים ונוכלים.

ד. משך השהייה במרכז הקליטה עד לרכישת דירת הקבע.

הנתונים שבידינו מורים ש - 34.8% מבין משקי הבית רוכשים את דירותיהם תוך השנתיים ראשונות ממועד עלייתם לישראל, 62% מכלל העולים רוכשים את דירותיהם תוך שלוש השנים הראשונות מאז שעלו ובתום חמש שנים - 83.7%. 17% הנותרים הם אלו שאנו מבקשים להפנות הזרקור כלפיהם. הנתונים שבידינו מורים שאחוז הרוכשים דירתם בשנתיים הראשונות לאחר העלייה לישראל הולך ועולה עם השנים. בעוד שבשנת 2010 רכשו 13.9% בלבד מבין העולים את דירתם בשנתיים הראשונות ממועד עלייתם לארץ הרי שבשנת 2014 משקלם היחסי של הרוכשים בשנתיים הראשונות עלה ל- 57.8%. עלייה זו, נובעת, לפחות בחלקה, מהחלטת הממשלה, בעקבות מאבקה של האגודה, להגדלת גובה המענק לו זכאיות חלק מהמשפחות (בעיקר משפחות להן ארבעה ילדים ויותר) והרחבת רשימת היישובים בהם ניתן למש אופציה זו.

ה. הפרישה המרחבית של היישובים בהם רכשו העולים את דירותיהם

היכן רכשו העולים היוצאים ממרכזי קליטה את דירותיהם והאם חלו שינויים ברשימה זו לאורך זמן? נתוני משרד השיכון מורים שהיישובים העיקריים בהם בחרו העולים לרכוש את דירתם בין השנים 2010 - 2014 הם: (עפ"י סדר) - באר שבע, קריית ביאליק, קריית אתא, חיפה, קריית גת ותל אביב. לנתון זה השלכות על הצורך במוקדי הקליטה ביישובים אלו.⁵ בשנתיים האחרונות (2013 - 2014) בולטת המגמה המוגברת לרכישת דירות ביישובי הדרום - בבאר שבע, אשקלון וקריית גת, ובשכונות מצוקה בערים - חיפה ופתח תקווה, בהן מחירי הדירות נמוכים יחסית וקיים כבר ריכוז של עולים חדשים מאתיופיה.

אחד הגורמים המרכזיים הגורמים לתסכול רב בקרב העולים, הן המגבלות המוטלות עליהם, עפ"י הנוהל, במספר רב של יישובים ושכונות לקבלת מענק מוגדל לרכישת דירתם. בפועל, מורים הנתונים, שמחד - כ - 90% ממבין העולים הרוכשים את דירתם קבלו מענק מוגדל זה, כולל גם ב- 11 יישובים שאינם

⁵ כיום מרבית מוקדי הקליטה ממוקמים ביישובים בהם עולי אתיופיה עלו למעלה מעשרים שנה לישראל.



אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה
ISRAEL ASSOCIATION FOR ETHIOPIAN JEWS
በኢትዮጵያ ለኢትዮጵያ ጾዕ-ዲ-ዲ-ዲ ልዩ ልዩ ስርዓት

נכללים עפ"י הנוהל ברשימת היישובים בהם ניתנת הטבה זו (למשל – באר שבע, אשדוד, אשקלון וקריית גת ועוד⁶), ומאידך, נכללים בנוהל זה כ- 20 יישובים (הנמנים על המבוססים ביותר והיקרים ביותר בישראל, כגון – רעננה, רמת השרון, הרצליה, כפר שמריהו...). בהם לא נרכשה, במהלך ארבע השנים שבדקנו, אף דירה ע"י עולי אתיופיה, על אף זכאותם לקבל מענק מוגדל ביישובים אלו. במילים אחרות, רשימת היישובים שבנוהל אינה רלבנטית יותר ומן הראוי לשנותה, כפי שנעשה לגבי הזוגות הצעירים יוצאי אתיופיה.

ו. מקורות המימון לרכישת הדירות של עולים מאתיופיה היוצאים ממרכזי הקליטה.

עפ"י הנוהל, לרשות העולים היוצאים ממרכזי הקליטה קיימים מספר מקורות מימון לרכישת דירתם - מענק רגיל ומענק מוגדל, הלוואות תקציביות באחריות המדינה, הלוואות ישירות מהבנקים. והלוואות מבני משפחה. כמו כן, משפחות העולים מאתיופיה הרוכשות את דירתן ביישובי הנגב זכאיות ל"תוספת נגב" (40,000 ₪), שזכאיות לה כלל המשפחות הרוכשות דירתן ביישובים אלו. יש להדגיש שמאז שנת 2011 לא חל שינוי בגובה המענקים וההלוואות שמעניקה המדינה ליוצאי אתיופיה, זאת על אף ההתייקרות התלולה שחלה במחירי הדירות שהינם רוכשים. גובה המענק מושפע מהרכב משפחתו של העולה ומספר ילדיו, מהיישוב בו הוא בוחר לרכוש את דירתו, ממספר השנים ששהה במרכז הקליטה וממחיר הדירה שרכש. המענק מוגדל ניתן עפ"י קריטריונים דומים למענק הרגיל והינו מיועד למשפחות הרוכשות דירותיהן ביישובים מבוססים, ברובם במרכז הארץ, בהם אחוז יוצאי אתיופיה אינו עולה על 4% (כפי שהובהר לעיל הבחנה זו כמעט ונעלמה בשנתיים האחרונות)

בשל מצב זה, אנו עדים בשנתיים האחרונות לעלייה בחלקן היחסי של העולים מאתיופיה הנאלצים להגדיל היקף הלוואותיהן מהבנקים או לפנות למשפחותיהן הוותיקות שיסייעו להן, על אף שגם רמת הכנסתן הנמוכה. מציאות זו מכבידה כלכלית על משפחות העולים ששכרן הממוצע נמוך בכ- 40% מהשכר החציוני במשק.⁷ כתוצאה ממצאות זו ניצבות בפני העולים שלוש חלופות: לרכוש דירה ביישוב פריפרי בו רמת המחירים נמוכה אולם עלולים להיות בהם קשיי תעסוקה; לרכוש דירה בשכונת מצוקה, בעיר מבוססת במרכז הארץ בה מחירי הדירות גבוהים או להמשיך להתגורר במרכז הקליטה. בעוד בשנים 2010 – 2012 היינו עדים להעדפת האופציה השנייה ושהשלישית, הרי שבשנתיים האחרונות אנו עדים למגמה גוברת של העדפת האופציה הראשונה.

מבדיקה השוואתית שערכנו לגבי מחירן הממוצע של הדירות שרכשו העולים בשנת 2013, בכל אחד מהיישובים (רובן דירות יד שנייה, בנות שלושה חדרים) בהשוואה לדירות מקבילות שרכשו מי שאינם יוצאי אתיופיה מצאנו שמשפחות העולים מאתיופיה רכשו דירות שמחירן נופל בכ- 30% - 40%.⁸ נתון זה עשוי להוות אינדיקציה לחולשתם של האזורים בהם בחרו העולים להתגורר ו/או למצבן הירוד של הדירות שרכשו, זאת בשל העלייה במחירי הדירות ושחיקה בגובה המענקים להם הם זכאים.

ז. קבוצות אוכלוסייה "התקועות" במרכזי הקליטה תקופה ממושכת ומחייבות התייחסות מיוחדת.

בחירת הנתונים מצביעה על שלוש קבוצות עולים הממשיכות להתגורר במרכזי הקליטה תקופה ממושכת מאחר ואין בנוהל הקיים (הנוהל) מענה הולם לצרכיהן. האחת - צעירים חסרי עורף משפחתי, שעלו

⁶ ראה עמ' 56 בנוהל.

⁷ עפ"י נתוני הלמ"ס לשנת 2013.

⁸ ההשוואה נעשתה לגבי שנת 2013 לגביה קיימים נתונים על השנה בשלמותה, מאחר ושנת 2014 טרם הסתיימה.



אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה
ISRAEL ASSOCIATION FOR ETHIOPIAN JEWS
በኢትዮጵያ ለኢትዮጵያ ጸሁፊያዊ ልማት ስርዓት

לישראל בגפם, השניה - יחידים מבוגרים שאינם קשישים (אלמנים , גרושים, רווקים מבוגרים), והשלישית - קשישים (יחידים וזוגות) החיים על קצבת הביטוח הלאומי בלבד.

בפני שלוש קבוצות אלו פתוחות כיום, לכאורה, שלוש אופציות:

האחת, קבלת סיוע מוגדל בתשלום שכר דירה לתקופה של עד חמש שנים בסכום חודשי של 1500 ₪ - 1750 ₪, ממועד צאתם ממרכז הקליטה. במהלך תקופה זו תישמר זכאותם למענק או להלוואה, לה הם זכאים כיום עפ"י הנוהל.

השנייה, קבלת בסך 281,280 ₪ לרכישת דירתם.

השלישית, להצטרף לבני משפחתם המתגוררים אף הם במרכז קליטה ולרכוש יחד עמם דירה במשותף. הבוחרים באופציה זו יקבלו מענק בסך 87,400 ₪ (ו - 111,400 ₪ לזוג מבוגר ללא ילדים), זאת בנוסף למענק שזכאית לו המשפחה. בהנחה שתוספת זו תסייע לבני משפחתו לרכוש דירה גדולה יותר. משיחות שקיימנו עם **צעירים יחידים** המתגוררים במרכזי הקליטה תקופה ממושכת הסתבר לנו שהינם דוחים את כל שלוש האופציות המוצעות להם, זאת בשל הסיבות הבאות:

האופציה הראשונה (השתתפות בתשלום שכר דירה לחמש שנים תוך שמירת זכויותיהם למענקים עפ"י הנוהל) נדחית על ידם בשל חששם שהמדינה לא תעמוד בהבטחתה, בתום התקופה.

האופציה השנייה, קבלת הלוואה בסך 281,280 ₪ בערבות מדינה לרכישת הדירה נדחית על ידם, מאחר ולדבריהם סכום הלוואה המוצע להם נמוך ואינו מאפשר רכישת דירה, ולו הקטנה ביותר, ויהיה עליהם בשל כך הלוואות נוספות, שספק אם יוכלו לעמוד בפירעון. בפועל, מאז 2010 רק 25 יחידים וזוגות מבוגרים (שאינם קשישים) רכשו דירה משל עצמם באמצעות הלוואה זו, רובם ביישובים באזור הדרום, בהם מחירי הדירות זולים יותר.

האופציה השלישית, רכישת דירה משותפת עם בני משפחתם נדחתה גם היא על ידם, אם בשל העדר בני משפחה קרובה במרכז הקליטה אליה יכלו להצטרף ואם בשל רצונם להתגורר בדירה משלהם.

נציגיהם של צעירים אלו העלו אופציה נוספת, לפיה יקבלו יחידים צעירים אלו, בתוספת להלוואה שהינם זכאים לה בסך 281,280 ₪, גם מענק בסך 90,000 ₪ המהווה את השתתפות המדינה בתשלום שכר דירה לחמש שנים (1500 ₪ * 12 חודשים * 5 שנים).

שלוש האופציות שפורטו לעיל רלבנטיות לכאורה גם לגבי קשישים העוברים ממרכז הקליטה לדור קבע.⁹ הנתונים בשטח מורים שבאופציות שפורטו לעיל קיים מענה חלקי בלבד למעבר לדור של קבע הולם עבורם, מה עוד שרובם מתקיימים על קצבת הביטוח הלאומי בלבד.

⁹ ראה בנוהל מאוגוסט 2011 עמ' 9



אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה
ISRAEL ASSOCIATION FOR ETHIOPIAN JEWS
በኢትዮጵያ ለኢትዮጵያ ጅሁዲያውያን ለሚገኝ ድርጅት

האופציה הראשונה, קבלת השתתפות חודשית בתשלום שכר דירה בסכום של 1500 ש"ח – 1750 ₪ לחודש בדירה בשוק הפרטי ללא הגבלת זמן (בהעדר דירות ציבוריות פנויות) עלול לחייב את הקשיש להחליף אחת לכמה שנים את דירתו, מה עוד שבעלי הדירות אינם ששים להשכיר לקשישים מיעוטי הכנסה אלו את דירותיהם.

האופציה השנייה, רכישת דירה משל עצמם, נדחתה על ידם כיוון שהינה מחייבת לקיחת הלוואות בבנקים שמטעמים מובנים לא יהיו מוכנים להעמידן לרשותם בשל גילם..

האופציה השלישית, צרוף סכום המענק, לו זכאי העולה הקשיש, בסך 87,400 ₪ לקשיש יחיד (ו - 111,400 ₪ לזוג קשישים) לסכום המענק לו זכאית משפחתו המתגוררת במרכז הקליטה לרכישה משותפת של הדירה נדחתה אף היא ע"י רבים מבינם בשל טענתם שבדירה שמשפחתם עומדת לרכוש קיימת כבר צפיפות ממילא בשל גודל המשפחה וכתוצאה מכך עלולה פרטיותם להיפגע. יש לציין שאפשרות זו אינה זמינה לקשישים (בודדים וזוגות) שבניהם או בנותיהם מיצו כבר את זכותם לרכישת דירה ואינם מתגוררים יותר במרכז הקליטה.. מנתוני משרד השיכון עולה שמאז שנת 2010, ניצלו רק 113 יחידים ו - 7 זוגות הורים, אפשרת זו לקבלת מענק.

בשל בעיות בצורת הרישום של מספר הקשישים (בודדים וזוגות) שניצלו את זכאותם לקבלת השתתפות בשכר דירה (בדירות ציבוריות או דירות פרטיות) לא עלה בידינו לאתר כמה קשישים ניצלו אופציה זו, אולם למיטב ידיעתנו הוא נמוך ביותר. במילים אחרות, לעשרות קשישים יחידים וזוגות קשישים לא נמצא מענה הולם בתחום הדיור והם ממשיכים להתגורר במרכזי הקליטה כבר למעלה מחמש שנים.

ח. המלצות לשיפור המצב.

א. בשל העלייה התלולה שחלה במחירי הדירות בישראל בשנים האחרונות נשחק המענק הייעודי שהעמידה המדינה לרשותם של שיוצאי אתיופיה היוצאים ממרכזי הקליטה. יש להגדיל מענק זה (הרגיל והמוגדל) לכל עולי אתיופיה הזכאים למענק זה בכל היישובים בכ - 30% לפחות.

ב. יש לאפשר לעולים לרכוש את דירותיהם **בכל היישובים והשכונות** באשכול 5 ומעלה (כפי שנעשה לגבי הזוגות הצעירים), ללא מגבלות

ג. עולים המתגוררים במרכזי קליטה ביישובים המדורגים באשכול 4 (למשל, קריית גת וצפת) והשתלבו בו במקום עבודה יציב יאופשר להם לרכוש דירתם בו במהלך ביורוקראטי קצר.

ד. הצורך הדוחק ברכישת דירה לאחר שנה וחצי -שנתיים ממועד העלייה, "דוחף" את העולים ליציאה מואצת למעגל העבודה כדי לחסוך כסף לרכישת דירתם. יציאה מואצת זו למעגל העבודה פוגעת לעיתים תכופות ביכולת השתלבותם התעסוקתית המיטבית לטווח הארוך. אנו ממליצים להעמיד לרשותם דמי קיום בגובה שכר המינימום במשק לתקופה של 18 חודש, כדי שיוכלו להשלים את תהליך הגיור, לרכוש שליטה בסיסית בשפה העברית, להכיר את עולם העבודה בישראל ולרכוש מיומנויות תעסוקתיות שיסייעו לעולים להשתלב באופן מיטבי בעולם התעסוקה המודרני.

ה. יש לפרסם באמהרית את רשימת השירותים להם זכאי העולה במהלך כל תקופת שהייתו במרכז הקליטה ולהפיצו בקרב העולים עצמם ובקרב העובדים עמם. אי האחידות הקיימת כיום בנושא מהווה פתח למתחים ואי הבנות.

ו. יש להכין ולפרסם נוהל קריא ופשוט, בעברית ואמהרית, המפרט את מכלול האופציות לדיור העומדות לרשותן של משפחות בעלות מאפיינים שונים (למשל, זוגות ללא ילדים, זוגות עם 1 -



אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה
ISRAEL ASSOCIATION FOR ETHIOPIAN JEWS
በኢትዮጵያ ለኢትዮጵያውያን ለሚኖሩት ጸሎት

3ילדים, זוגות עם +4 ילדים, משפחות חד הוריות, קשישים ובודדים (...). ולהפיצו בקרב העולים וקרוביהם ובקרב ארגונים חברתיים העובדים עמם. יש לפרסם נוהל זה גם באתר משרד הקליטה.

ז. האחריות והסמכות לבחירת מקום המגורים העתידי היא על העולה עצמו ולא על עובדי משרד הקליטה. עליהם מוטלת החובה להציג בפני העולה בבהירות את השיקולים לטווח המידי והארוך של בחירה זו.

ח. יש להקים שני הוסטלים עבור קשישים יוצאי אתיופיה (במרכזי קליטה או בבנייה חדשה, בדומה להוסטלים המוקמים עבור העולים מברית המועצות לשעבר). יש למקם הוסטלים אלו ביישובים בהם קיים ריכוז של יוצאי אתיופיה, יש למקם הוסטלים אלו במקום מרכזי ביישוב ובסמוך לשירותי רווחה, בריאות ומסחר.

ט. לגלם את השתתפותה המתוכננת לחמש שנים של המדינה בתשלום שכר דירה לצעירים יוצאי אתיופיה היוצאים ממרכזי הקליטה ולהפכה למענק בסכום של 90,000 ₪, זאת בנוסף להלוואה בסך 281,280 ₪ שהם זכאים לה לרכישת דירתם (1500 ₪ לחודש * 12 חודשים * 5 שנים = 90,000 ₪)

י. לנוכח הצטמצמות היקף העלייה מאתיופיה, יש לסגור, בהדרגה, עד לסוף שנת 2015, את כל מרכזי הקליטה בהם מתגוררים עולי אתיופיה בלבד, למעט 3-4 מרכזי קליטה שיהיו אינטגרטיביים ויקלטו עולים המגיעים כיום לישראל מארצות שונות ומופנים למרכזי הקליטה.

יא. על משרד הקליטה להציב כיעד לכל מנהלי מרכזי הקליטה להשלים, עד לסוף שנת 2015, יציאתם ממרכזי הקליטה של עולים שעלו לישראל לפני 31.12.2014, לאחר שרכשו דירה ההולמת את צרכיהם ומחיר סביר וביישוב התואם את רצונותיהם של העולים. . .